

En filosofibok

TILLÄGNAD

ANDERS WEDBERG

Denna bok innehåller

Jan Berg: Buñuels dagdröm

Lars Bergström: Pessimismens konsekvenser

Mats Furberg: Möjliga teser hos Johannes Climacus

Sören Halldén: Teckenrelationen och språkreglernas juridik

Ingemar Hedenius: Ett argument mot den rätts-filosofiska domstolsrealismen

Benson Mates: Om Platons argument "den tredje människan"

Konrad Marc-Wogau: Kant om lögnen

Arne Næss: Om filosofiske projekter som forener empirisk semantikk og metafysisk spekulasjon

Harald Ofstad: Får nazister lettere magesår enn humanister? Noen optimistiske betraktninger om moral og menneskets natur

Dag Prawitz: Om moraliska och logiska satsers sanning

Erik Stenius: Om Descartes' psykofysiska modell

Knut Erik Tranøy: Filosofenes etiske ansvar

Georg Henrik von Wright: En filosof ser på filosofien

Anders Wedbergs bibliografi

BONNIERS

ISBN 91-0-042766-7

© 1978 uppsatsernas författare

Omslag: Herbert Lindgren

Printed in Sweden

Stockholm. Bonniers Grafiska Industrier AB 1978

Lars Bergström

Pessimismens konsekvenser

Numera kan man utan större besvär utrota mänskligheten. Enligt beräkningar som förefaller tillförlitliga hade vi exempelvis redan för några år sedan samlat ihop ett tillräckligt kärnvapenlager för att utplåna människosläktet 50 000 gånger om (Robin Clarke, Vetenskapen om krig och fred, Stockholm 1973, s 46). Dessutom finns det kemiska och biologiska vapen som är minst lika dödsbringande som kärnvapnen (a a, s 186).

Vi har inte bara tillgång till dessa utrotningsmedel. Det är dessutom rätt troligt att vi inom en snar framtid kommer att använda dem. Historien visar oss att den procent av jordens befolkning som dödas i krig fyrdubblas eller femdubblas vart femtionde år. Om denna trend extrapoleras på sedvanligt sätt kan man räkna ut att praktiskt taget 100 procent av mänskligheten kommer att dödas i krig före slutet av nästa århundrade (a a, s 12).

Denna kalkyl skulle visserligen kunna kullkastas om det skedde ett verkligt genombrott i nedrustningsförhandlingarna, men ingenting tyder på detta. Det finns tvärtom starka skäl att tro att rustningskapplöpningen skall fortsätta. Och om inte krigen tar död på oss, så kommer troligen någon form av miljöförstöring att göra det.

Man kan naturligtvis inte med absolut säkerhet veta att mänskligheten snart kommer att upphöra att existera. Men det verkar betydligt rimligare att anta detta än att anta motsatsen. Har man då intagit en pessimistisk ståndpunkt? I dagligt tal skulle vi kanske säga det. Men i filosofiska sammanhang brukar termen 'pessimism' snarare användas för åsikten att människolivet är något ont och att det sålunda vore bättre att mänskligheten inte existerade. Det är denna sorts pessimism som jag här skall intressera mig för. Och om pessimismen i denna mening är riktig, så tycks åsikten att mänskligheten snart kommer att utplånas närmast kunna betecknas som en sorts optimism.

I

Pessimismen är sålunda en värdering snarare än en förutsägelse. Den är naturligtvis varken självklar eller okontroversiell, men den är inte heller uppenbart orimlig. Tvärtom finns det en hel del som talar för dess riktighet. Mänsklighetens liv på jorden har visserligen både positiva och negativa inslag. Till de positiva hör sådant som kärlek, lycka och olika slag av skönhetsupplevelser. Men det är vid närmare eftertanke svårt att tycka att dessa positiva inslag ens tillnärmelsevis skulle kunna uppväga den fasansfulla mängd av grymheter, lidande, otrygghet och orättvisa som mänsklighetens historia också inrymmer. Nog måste man väl ändå säga att den mänskliga tillvaron på det hela taget innehåller betydligt mer ont än gott. Och att den alltså som helhet är något ont, något som har negativt egenvärde.

Den svenske pessimisten Ingemar Hedenius har gått ännu ett steg längre. Liksom Schopenhauer och andra pessimister menar han att människolivet är något ont, men han hävdar också att denna slutsats inte behöver baseras på någon mer eller mindre otillförlitlig värdekalkyl i vilken man väger det goda mot det onda. Varje sådan kalkyl måste bli rätt osäker, bli beroende på att vi vet så litet om det förflutna och framtiden. Men redan det onda som vi känner till är, enligt Hedenius, så ont att det inte kan uppvägas av något som helst gott. Denna ståndpunkt kallar han 'normen om det ondas vikt'. Han skriver:

'... är det onda tillräckligt hemskt, tycks det rentav kunna slå ut det goda ur bilden och göra fortsatt kalkyl överflödigt. ... Det värsta i livet, de fullkomligt olyckligas öde, det oavbrutna, infernaliska lidandet, den hopplösa förnedringen, ett barn som långsamt plågas till döds – jag kan inte se att all skönhet i världen eller ens de utomordentligaste tankar kan 'uppväga' sådant, och inte heller att andra människors lycka och kultur kan göra det. ... Man kan kalla detta 'normen om det ondas vikt'. ... Jag kan inte acceptera tanken att det värsta i livet kan uppvägas av aldrig så mycket symfonier och välfärdsanordningar osv eller av ... övermänniskornas kommande existens' (Livets mening, Stockholm 1964, ss 24-25).

En omständighet som talar för normen om det ondas vikt är att lidande tycks kunna adderas på ett annat sätt än lycka. Såvitt jag kan se spelar det ingen större roll om det efter oss och fram till mänsklighetens utdöende skulle komma 10 eller 100 fullkomligt lyckliga generationer, men det spelar en avsevärd roll om det efter oss skulle komma 10 eller 100 olyckliga generationer. Så länge alla människor är lyckliga så

är det rätt oväsentligt hur många de är, men ju fler som lider eller är olyckliga desto värre är det. Därför hjälper det inte så mycket om det efter oss – mot förmodan – skulle komma många snarare än få lyckliga generationer. Detta innebär en extra svårighet, som kanske är oöverstiglig, när det gäller att uppväga det lidande som mänsklighetens historia hittills har innehållit. Ty det är ju svårt att tycka att detta lidande skulle kunna uppvägas av en lycklig generation, även om denna skulle vara fullkomligt lycklig.

Pessimismen följer ur normen om det ondas vikt, och normen om det ondas vikt förefaller ganska rimlig. Men pessimismen behöver ingalunda förkastas om normen om det ondas vikt skulle vara oriktig. Även om det i princip är möjligt att framtida lycka skulle kunna uppväga det onda här i livet, så är det ju i själva verket rätt osannolikt att denna möjlighet förverkligas. Pessimismen förefaller med andra ord rätt plausibel.

II

Men är pessimismen särskilt intressant? Spelar det någon roll om den är riktig eller oriktig? Har den några praktiska konsekvenser? Följer det ur den pessimistiska doktrinen någonting om hur vi bör handla?

Som jag inledningsvis påpekade kan vi numera utrota mänskligheten. Innebär detta – i kombination med pessimismen – att vi också bör utrota mänskligheten? Och vi som inte har kontroll över vapenarsenalerna och de politiska besluten – bör vi låta bli att bekämpa militarism och kapprustning? Bör vi sluta oroa oss för världens undergång, och bör vi kanske också sluta upp med att sätta barn till världen? Om allt detta följer av pessimismen, så är den ju långtifrån ointressant.

Jag skall här ta fasta på den första av dessa praktiska konsekvenser, och jag skall då utgå från Ingemar Hedenius synpunkter i ämnet. Hans inställning är något vacklande. Å ena sidan menar han att pessimismen leder till att mänskligheten bör utrotas – åtminstone om själva avlivandet kan ske snabbt och på ett inte alltför ohyggligt sätt (a a, s 27). Å andra sidan är han inte beredd att godta denna konsekvens, och han försöker därför eliminera den – genom i huvudsak två olika motargument – utan att för den skull uppge pessimismen (a a, ss 28-31). Men hans egna lösningsförslag övertygar honom inte riktigt, och han konkluderar:

'Jag får den konsekvensen, att mänskligheten borde utrotas, när jag antar normen om det ondas vikt. Och eftersom jag varken kan eller vill överge denna norm, måste jag hitta på något sätt att eliminera den vansinniga konsekvensen, och jag försöker göra det med så små ingrepp som möjligt i mina övriga förutsättningar. Detta problem har jag själv skapat åt mig – och inget av de alternativ till lösningar jag har lyckats åstadkomma övertygar mig helt' (a a, s 32).

Vilka är då hans lösningsförslag? Det första innebär helt enkelt att man antar att mänsklighetens existens är helig, eller m a o att det finns en speciell moralisk norm enligt vilken det är förbjudet att utrota mänskligheten även om detta skulle innebära att mer ont än gott skulle försvinna ur universum. Men detta är ju inget riktigt motargument. Som Hedenius själv påpekar innebär det ju egentligen bara 'att man klipper av resonemanget på den känsligaste punkten utan att vara i stånd att anföra några intellektuella skäl härför' (a a, s 29).

Det andra lösningsförslaget baseras på tanken att människor från olika tidsåldrar kan ha olika uppfattningar om livets värde, när var och en (vilket är rimligt) lägger speciell vikt vid de förhållanden som föreligger i vederbörandes samtid och närmaste framtid (a a, ss 29-30). Det är t ex möjligt att framtida människor kommer att anse att livet trots allt är värdefullt. Hedenius hävdar därför att vi 'måste ha klart för oss föränderligheten hos alla uppfattningar i denna sak, och vi har då inte rätt att företa en åtgärd, som skulle göra just vår dom till den definitiva' (a a, s 31).

Men inte heller detta andra motargument verkar särskilt lyckat. Ty det är ju inte alls fråga om att 'göra just vår dom till den definitiva'. Den pessimistiska doktrin som Hedenius ursprungligen argumenterade för, och anslöt sig till, var ju inte knuten till någon särskild tidsålder. Den var en opartisk, och om man så vill tidlös pessimism, en helhetsvärdering av livet i vilken alla människors förhållanden har bedömts efter samma kriterier, och där ingen särskild vikt lagts vid förhållandena under någon speciell tidsålder (jfr a a, ss 25-26). Om denna pessimistiska värdering är riktig, så är varje värdering som strider mot den oriktig oavsett vem som framför den. Och frågan är ju vad som följer av denna pessimism. Detta har naturligtvis ingenting att göra med vem som framför den, eller med existensen av andra, mer relativistiska värderingar av typen 'ur vår generations synpunkt är livet som helhet ont', eller med det faktum att det kanske för de flesta av oss är omöjligt att göra en rent opartisk värdering av mänsklighetens liv på jorden.

De två motargument som Hedenius anför är alltså knappast övertygande. Men det gör kanske inte så mycket, ty hans ursprungliga tes – som de var avsedda att underminera – är också mycket tvivelaktig, för att inte säga uppenbart falsk. Av att människolivet är ont följer inte – vare sig rent logiskt eller inom något rimligt normativt system – att det bör utplånas. Av att något är ont följer möjligen att vi, om vi kan, bör förhindra dess existens (förutsatt att inga andra värden riskeras). Men vi kan ju inte förhindra mänsklighetens existens. Vi kan bara förkorta den. Och av att livet som helhet är ont följer ju inte att vi bör förkorta det, ty det är ju tänkbart att framtiden på det hela taget har positivt snarare än negativt värde.

III

För tydlighetens skull kan det kanske här vara lämpligt att skilja mellan några olika typer av pessimism. Den första typen kan vi kalla helhetspessimism. Det är den jag hittills har diskuterat, och den innebär sålunda att den helhet som består av mänsklighetens liv på jorden, tvärs igenom hela historien och in i framtiden (så länge den nu varar), innehåller mer ont än gott och alltså på det hela taget är något ont.

Den andra typen av pessimism, som man kanske oftare intresserar sig för i icke-filosofiska sammanhang, gäller enbart framtiden, och den kan därför kallas framtidspessimism. Den innebär att mänsklighetens framtida liv innehåller mer ont än gott. En framtidspessimistisk doktrin är naturligtvis implicit knuten till en viss tidpunkt eller tidsperiod, ty olika tidpunkter motsvaras ju av olika framtider.

Men det finns också en tredje typ av pessimism, som överhuvud taget inte uttalar sig – annat än indirekt – om mänsklighetens liv. Den uttalar sig i stället om de enskilda människornas liv, och den går ut på att dessa liv alltid, eller som regel, innehåller mer ont än gott. Vi kan kalla detta för en generell pessimism. Den generella pessimismen innebär alltså att alla, eller nästan alla människor, hittills och i framtiden, lever liv som på det hela taget inte är värda att leva. Jag tror att det närmast är denna form av pessimism som t ex Schopenhauer och Eduard von Hartmann förfäktade.

Helhetspessimism och framtidspessimism är logiskt oberoende av varandra. Man kan mycket väl godta den ena och förkasta den andra av dessa doktriner. Men de tycks bägge följa ur den generella pessimismen. Visserligen följer de kanske inte rent logiskt, men jag tror ändå

inte att någon skulle vilja godta den generella pessimismen och samtidigt förkasta helhetspessimismen eller (någon variant av) framtidspessimismen. Åtminstone inte så länge det finns en framtid.

Jag har utgått ifrån att den pessimism som Hedenius omfattar och diskuterar är helhetspessimismen. Hans argumentation tyder på det. Normen om det ondas vikt innebär inte, om jag har förstått den rätt, att det i varje människas eller i de allra flesta människors liv finns något som är så ont att det inte kan uppvägas av något gott. Den säger bara att somliga människor har det så hemskt att ingenting kan uppväga detta, och att mänsklighetens liv på jorden därför är något ont. Och Hedenius tycks härvid inte enbart syfta på lidanden och annat ont i framtiden. Tvärtom tycks han snarast basera sin värdering på sådant som redan har hänt. Hans pessimism tycks alltså vara helhetspessimismen.

IV

Men den som medvetet skiljer mellan de tre typer av pessimism som jag har beskrivit ovan skulle väl vid närmare eftertanke knappast vilja hävda att helhetspessimismen har som konsekvens att mänskligheten bör utplånas. (Vad som följer är på sin höjd att om någon har skapat mänskligheten, så har han därmed handlat moraliskt orätt.) Eftersom helhetspessimismen inte säger någonting om framtidens värde, så kan den inte heller motivera något visst handlingssätt gentemot denna framtid. Helhetens värde kan möjligen påverkas av att framtiden elimineras, men detta följer inte av helhetspessimismen, och det följer framför allt inte att helhetens värde skulle öka om framtiden eliminerades.

Detta är däremot en mycket plausibel konsekvens av framtidspessimismen. I alla händelser innebär ju denna att det i sig självt är bättre att framtiden – dvs den framtida delen av mänskligheten – inte existerar än att den existerar. Med 'framtiden' eller 'den framtida delen av mänskligheten' menas då den del av mänskligheten som inte redan har upphört att existera.

Det är dessutom rimligt att anta att mänsklighetens fortsatta existens på det hela taget inte har något (positivt) instrumentellt värde, som skulle kunna uppväga dess negativa egenvärde. Detta beror inte på att allt värde i sista hand skulle vara knutet till människor och mänskliga upplevelser. Jag accepterar alltså inte den åsikten, som bl a Hedenius framför, att universum är 'indifferent ur värdesynpunkt, om vi bortser från människorna och vad de upplever' (a a, s 27). Åtminstone måste

även djurens lidanden – som för övrigt till stor del orsakas just av människorna – anses ha negativt egenvärde. Men i stort sett är väl de effekter av mänsklighetens existens som inte är knutna just till människornas eget liv negativa snarare än positiva, och det finns ingen anledning att tro att framtiden skulle innebära någon förändring i detta avseende.

Om framtidspessimismen är riktig kan man alltså säga att det på det hela taget – ur universums synpunkt – vore en vinst snarare än en förlust om mänskligheten utplånades. Följer det inte härmed av framtidspessimismen att vi bör utplåna mänskligheten? Även denna fråga torde vara av ett visst intresse eftersom framtidspessimismen väl får anses vara ungefär lika rimlig som helhetspessimismen – eller kanske till och med ännu rimligare. Några av mänsklighetens gissel har visserligen försvunnit eller mildrats, men det har ju också tillkommit många nya, och det finns knappast några skäl att tro att vi går mot goda, eller ens bättre, tider. Snarare kan man väl anta att normen om det ondas vikt kommer att gälla även för framtiden.

Men såvitt jag kan se följer det inte heller av framtidspessimismen att vi bör utrota mänskligheten. Ty det följer inte av framtidspessimismen att vi inte kan åstadkomma en framtid som på det hela taget innehåller mer gott än ont och som alltså har positivt egenvärde. Och om vi kan åstadkomma en sådan framtid, så bör vi väl också göra det, snarare än att utplåna mänskligheten!

V

Vi kan om vi så vill skilja mellan en fatalistisk och en icke-fatalistisk variant av såväl helhetspessimismen som framtidspessimismen. De fatalistiska varianterna innehåller då det tillägget att vi inte har i vår makt att förhindra att mänsklighetens (respektive den framtida mänsklighetens) existens på det hela taget är något ont.

När det gäller helhetspessimismens praktiska konsekvenser spelar denna distinktion ingen större roll, men vi kan ju notera att den helhetspessimism som Hedenius diskuterar tycks vara fatalistisk snarare än icke-fatalistisk, ty den baseras ju på normen om det ondas vikt, och Hedenius tycks mena att åtminstone en del av det onda som inte kan uppvägas redan har inträffat. Framtidspessimismen är däremot – som jag hittills har uppfattat den – icke-fatalistisk. Den icke-fatalistiska varianten av framtidspessimismen är för övrigt avgjort mer plausibel än den fatalistiska.

Även den generella pessimismen kan förekomma i en fatalistisk och en icke-fatalistisk variant. Jag tror emellertid att det här är lämpligast att koncentrera sig på den fatalistiska varianten. För det första är det ganska uppenbart att den icke-fatalistiska generella pessimismen inte har som konsekvens att mänskligheten bör utplånas. Skälet härtill är detsamma som skälet till att den icke-fatalistiska framtidspessimismen inte har denna konsekvens. För det andra tror jag att de flesta anhängare av den generella pessimismen just har varit anhängare av dess fatalistiska variant. Det finns knappast någon anledning att tro att varje människas liv innehåller mer ont än gott om man inte också tror att detta har sin grund i vissa oföränderliga betingelser i den mänskliga tillvaron – betingelser som vi alltså inte kan göra någonting åt. Om vi verkligen kunde förändra dessa betingelser på ett avgörande sätt, så skulle tvärtom den generella pessimismen framstå som ytterst osannolik. Ty här skulle våra egna intressen vara involverade; det vore ju inte 'bara' fråga om att förbättra livet för andra.

När jag i fortsättningen talar om 'den generella pessimismen' syftar jag alltså på dess fatalistiska variant. Om den är riktig, så är säkert också den fatalistiska framtidspessimismen riktig. Men jag tror också att det omvända gäller. Det finns knappast några goda skäl för den fatalistiska framtidspessimismen som inte också ger stöd åt den generella pessimismen. De tycks också ha precis samma praktiska konsekvenser. Åtminstone tycks det gälla att den fatalistiska framtidspessimismen har som konsekvens att mänskligheten bör utrotas om och endast om detta är en konsekvens av den generella pessimismen. Jag inskränker mig därför till att diskutera den senare.

VI

Av den generella pessimismen tycks det verkligen följa att mänskligheten bör utrotas. Det följer visserligen inte rent logiskt av den generella pessimismen enbart, men det tycks följa av den generella pessimismen i kombination med vissa extra antaganden som förefaller rimliga. Dessa extra antaganden är följande. För det första: den allmänna normativa principen att man alltid bör handla så att konsekvenserna av ens handling blir så bra som möjligt – alltså minst lika bra som konsekvenserna av varje alternativ handling. För det andra: antagandet att mänsklighetens fortsatta existens på det hela taget inte har något positivt instrumentellt värde. För det tredje: antagandet att vi inte har i vår

makt att göra något som skulle resultera i att mänsklighetens fortsatta existens fick ett positivt instrumentellt värde som är tillräckligt stort för att uppväga det negativa egenvärde som mänsklighetens fortsatta existens har enligt den generella pessimismen. Givet dessa tre antaganden tycks det följa av den generella pessimismen att mänskligheten bör utrotas.

Men innan vi verkligen godtar detta resultat bör vi kanske begrunda några tänkbara motargument.

VII

Det mest närliggande motargumentet är väl det som tar fasta på att människor i allmänhet inte vill dö. Även om den generella pessimismen är korrekt, så är det fullt möjligt – och i själva verket ganska troligt – att de flesta vill fortsätta att leva. Om vi genomförde en världsomfattande omröstning i demokratisk ordning, så skulle vi säkert finna att en stor majoritet skulle gå emot förslaget om att utrota mänskligheten. Bör vi inte då som goda demokrater ta fasta på detta? Om en person vill fortsätta att leva trots att hans liv är mer ont än gott, så bör han väl få göra det? Man kan ju tycka att det är hans ensak, och att han får skylla sig själv om han förlorar på det.

Detta motargument kan förefalla starkt, men jag tror inte att det är det. Tanken att folk bör få det som de vill är naturligtvis tilltalande, men jag tror inte att den är tillämplig i detta fall. Såvitt jag kan se har det inget egenvärde att vi får det som vi vill. Det kan däremot ofta ha instrumentellt värde därigenom att man väl normalt känner tillfredsställelse när man får det som man vill och besvikelse eller olust när man inte får det som man vill. Dessutom vet nog folk ofta själva bäst vad som är bra för dem. Som regel är det i så fall klokt att rätta sig efter deras önskningsar.

Men om den generella pessimismen är riktig, så är ju den eventuella tillfredsställelse vi upplever när vår önskan att leva vidare tillgodoses bara ett element i ett liv som ändå innehåller mer ont än gott. Och om mänskligheten å andra sidan utplånas, så finns det ju ingen människa kvar som kan bli besviken över detta. Dessutom kan väl maximen om att folk bör få det som de vill endast gälla när detta inte medför att andra skadas. Men i vårt fall skulle det ju finnas andra som skadas om vi rättade oss efter vår önskan att överleva – nämligen de framtida generationer som vi därmed skulle döma till ett liv som inte är värt att

leva. Jag tror därför inte att detta motargument räcker för att vederlägga vår tidigare slutsats om att mänskligheten bör utplånas om den generella pessimismen är riktig.

VIII

Ett annat motargument kunde kanske utgå från antagandet att döden är något ont, och att den dessutom – åtminstone för de flesta av oss – är ett större ont än vad ett fortsatt liv skulle vara, oavsett om den generella pessimismen är riktig. Genom att döda en människa tillfogar man henne i så fall ett större ont än om man låter henne leva vidare. Härav kan det tyckas följa att mänskligheten inte bör utrotas.

Men om man accepterar antagandet att döden är något ont, så bör man ju också lägga märke till att vi faktiskt, genom att utrota mänskligheten, skulle kunna förhindra att en massa människor dör – nämligen de som ännu inte blivit födda. Genom att utrota mänskligheten skulle vi alltså bespara framtida generationer, inte bara ett liv som inte är värt att leva, utan också det onda som döden innebär. Detta talar i så fall starkt för att mänskligheten bör utrotas.

Dessutom är det tveksamt om döden verkligen kan sägas vara något ont. Man kunde till och med tycka att den snarast skulle vara något gott om den generella pessimismen är riktig. Ty i så fall befriar döden oss från något som är ont – nämligen livet. Detta resonemang är emellertid inte övertygande, ty det följer inte av den generella pessimismen att den del av livet som man har kvar om man inte dör vid en viss tidpunkt innehåller mer ont än gott. Denna värdering gäller endast livet som helhet.

Men om döden verkligen är något ont, så kan detta på sin höjd vara ett argument för att den nuvarande generationen inte bör avlivas. Konsekvensen av den generella pessimismen skulle kanske då närmare bestämt bli att mänskligheten bör utplånas på det speciella sättet att vi alla slutar sätta barn till världen. Visserligen skulle vi kanske härigenom bli ännu olyckligare – men det är i alla fall bättre än att varje generation i en lång rad olyckliga generationer minskar sin egen olycka (utan att dock eliminera den) genom att reproducera sig och därmed skapa en ny generation olyckliga.

Om det följer av den generella pessimismen att vi inte bör sätta barn till världen så tycks det emellertid också följa att den som kan avliva den nuvarande generationen på ett någorlunda snabbt och smärtfritt sätt

också bör göra det. Ty det verkar orealistiskt att tro att vi verkligen skulle sluta sätta barn till världen, eller att man genom någon form av lagstiftning skulle kunna tvinga oss till detta. I ett sådant läge tycks ett avlivande av den nuvarande generationen vara det enda medel man kan ta till för att förhindra uppkomsten av nya olyckliga generationer. Vår generation är för övrigt antagligen den första för vilken detta medel är tillgängligt.

Diskussionen av detta motargument tycks visa åtminstone två saker som kan vara av ett visst intresse i sammanhanget. För det första: mänskligheten kan 'utplånas' på flera, helt olika sätt – och det kan föreligga viktiga moraliska skillnader mellan dessa. Sålunda bör man åtminstone skilja mellan det att vår generation helt enkelt inte skaffar sig några barn och det att någon med våld tar livet av vår generation. För det andra: om det av den generella pessimismen skall följa att man bör utplåna mänskligheten på det sistnämnda av dessa sätt, så krävs det tydligen något ytterligare antagande utöver de tre som angavs i avsnitt VI ovan.

IX

Det kan ligga nära till hands att anta att mänskligheten bör utrotas om en pessimistisk livssyn är riktig. Denna tanke har också framförts. Den kan te sig en aning skrämmande – ty dels förefaller pessimismen rätt plausibel, för att inte säga ofrånkomlig, och dels är ju åtgärden att utplåna mänskligheten minst sagt drastisk. (Man tänker väl här i första hand på atombombsexplosioner och dylikt.)

Jag har emellertid här försökt visa att resonemanget är långtifrån självklart. Bland annat kan man skilja på flera olika pessimistiska doktriner. Flera av dessa – och närmare bestämt de mest plausibla – har inte till konsekvens att mänskligheten bör utrotas. Detta tycks däremot verkligen följa av den generella pessimismen i dess fatalistiska variant. Men även om denna pessimism ingalunda är helt orimlig, så är den ändå betydligt mindre trovärdig än t ex den fatalistiska helhetspessimismen och den icke-fatalistiska framtidspessimismen. Dessutom krävs vissa extra antaganden om man skall kunna dra slutsatsen att mänskligheten bör utrotas. Det är också delvis oklart hur mänskligheten bör utrotas om den generella pessimismen är riktig. Den sannolikaste metoden är väl ett stort atombombskrig, men det är inte säkert att det är den bästa metoden – eller ens en acceptabel metod.